

Prikazi knjiga

Jovan Đukanović

Željka Matulina-Jerak: GRUNDLAGEN DER GERMANISTISCHEN LINGUISTIK (OSNOVE GERMANISTIČKE LINGVISTIKE), Školska knjiga Zagreb, 1987.

Ta je knjiga, kako autorica ističe u predgovoru, nastala iz kolegija »Uvod u studij nemačkog jezika«, koji je čitavu jednu deceniju držan na Filozofskom fakultetu u Zadru u okviru studija germanistike. Knjiga treba da nadoknadi nedostatak strane stručne literature do koje student, u ovim vremenima opšte neimaštine, ne može doći, ali isto tako da tom studentu pruži osnovna znanja iz nauke o jeziku, koja on, ni u ponovo reformisanom školstvu, nije mogao steći. Zato ta knjiga i nije samo puka zamena za nemačku lingvističku literaturu, već je sažet ali obuhvatan pregled nauke o jeziku uopšte i nemačke lingvistike posebno.

Knjiga je podeljena na četiri velika dela: Jezik i društvo, Jezik i lingvistika, Nemački jezik i Istorija germanistike, a svaki deo ima više poglavlja. U prvom delu se definiše bit jezika i ističu njegove komunikativne i kognitivne funkcije. Navedeni su svi relevantni stavovi filozofa i lingvista o jeziku kao znakovnom sistemu, kao sredstvu komunikacije i kao svesnoj ljudskoj delatnosti. Sa opisa jezika kao opšteljudskog fenomena autorica prelazi na konkretne jezike kao autonomne sisteme, i grupiše ih, po genetskim sličnostima, u jezičke familije. Potom sledi klasifikacija jezika na osnovu zajedničkih strukturnih osobina i podjela jezika na prirodne i veštačke.

Drugi deo (Jezik i lingvistika) posvećen je nauci o jeziku, i to ne njenom istorijskom razvoju ni njenim pravcima, nego delovima lingvistike: etimologiji, gramatici u širem smislu, gde se navode glavne odlike nekih značajnih gramatičkih modela (gramatika neposrednih konstituenata, gramatika zavisnosti) i tipova (produkciona i identifikaciona gramatika, kontrastivna gramatika), i gramatici u užem smislu, sa njenim delovima (fonetikom, morfologijom, tvorbom reči i sintaksom). Sasvim koncizno ali informativno opisuju se oblasti u kojima se lingvistika dodiruje sa sociologijom, psihologijom, semiotikom, istrijom i filozofijom. Na kraju toga dela data je, možda previše sažeto, definicija lingvistike teksta.

Poslednja dva dela knjige imaju, zapravo, pravi germanistički sadržaj. Najpre se u dijahronijskom aspektu daje sažeta istorija nemačkog jezika, sa najvažnijim etapama razvoja, sledi geografska dimenzija nemačkog jezika, sa opisom čitavog jezičkog područja i najvažnijih dijalekata, i najzad pogled u socijalnu slojevitost savremenog nemačkog jezika, sa diferenciranjem govornog jezika, standardnog jezika, opšteg jezika, stručnih, profesionalnih i posebnih jezika.

Poslednji deo posvećen je istorijskom razvoju germanističke lingvistike, koji je podeljen u pet epoha. Kako je nemačka lingvistika samo deo svetske (opšte) lingvistike, to opis njenog razvoja neminovno dotiče i razvoj lingvistike uopšte. Zato se govori u prvoj epohi o izučavanju jezika u antici i sred-

njem veku, a u drugoj u vremenu od 16. do 19. veka. Tek ostale tri epohe (19. vek, početak 20. stoleća i 20. stoleće) obuhvataju lingvistiku na nemačkom području. Tu se u najopštijim crtama govori o najznačajnijim predstavnicima nemačke nauke o jeziku, od F. Bopa i J. Grima, preko Humbolta, Šlahjera, H. Paula, Foslera, do Vajsgerbera, Šmita, Engela i Helbiga, pri čemu, razume se, ima reči o najznačajnijim lingvistima iz drugih sredina; pre svih se pominju de Sosir, Blumfild, Jakobson, Tenijer i Čomski. Malo više prostora tom delu knjige i malo više nemačkih lingvista i reči o njima ne sumnjivo bi uvećali vrednost te knjige.

Na kraju svakog dela knjige data je, za svako poglavlje posebno, bibliografija najrelevantnijih radova iz dotičnih oblasti, ne samo na nemačkom jeziku već i na engleskom, francuskom i italijanskom jeziku. U bibliografiju su uključeni i radovi jugoslovenskih lingvista, slavista i germanista, ali bi taj spisak mogao biti i reprezentativniji. Ozbiljne zamerke autorici mogu se načiniti kod rečničke bibliografije (str. 87—89), gde se, uz iscrpan spisak jednojezičnih rečnika, navode samo dva dvojezička nemačko-srpskohrvatska rečnika: Mrazović-Primorac, Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik i Ristić-Kangrga, Enciklopedijski rečnik (sa nepotpunim naslovom!), mada bi bilo neophodno da se studenti germanistike upoznaju sa našom nemačko-srpskohrvatskom leksikografijom, a spisak takve literature nije baš malen. Uzgredna napomena: u taj spisak rečenika očito je zalutala knjiga O. Radovića »Nemački glagoli«, koja nije rečnik, već gramatika nemačkih glagola! Isto tako u spisku nemačkih gramatika (str. 85—86) autorica navodi i radove koji ne spadaju u gramatičku literaturu, dok se prema nemačkim gramatikama u nas odnosi potpuno maćehinski. Naime, ona ne navodi nijednu nemačku gramatiku izdatu kod nas, a njih ima, i studenti su se njima, svakako, koristili. Da pomenem samo autore kao što su I. Medić, E. Grubačić, O. Radović, Jakić-Plohl, A. Žgur, T. Marčetić, a ima ih još. No usprkos tim zamerkama, bibliografija uz svako poglavlje predstavlja koristan izvor literature za temeljnije studije.

U opisu jezičkih pojava, lingvističkih modela i pravaca autorica se služi proverenim sudovima i opšteprihvaćenim ocenama. Međutim, uz neke tvrdnje bi se ipak mogao staviti upitnik. Tako se na str. 30, uz konstataciju da se indoevropski jezici razvijaju od sintetičkih ka analitičkim oblicima, kao primer jezika koji su u tom pogledu najdalje otišli, navode engleski i srpskohrvatski, što se za ovaj drugi, uz njegove još uvek brojne sintetičke fleksivne oblike, teško može reći.

Isto tako, govoreći o valentnosti (str. 45), autorica taj pojam poistovećuje sa obaveznošću i fakultativnošću dopuna, iako se za određivanje valentnosti glagola obaveznost, odnosno fakultativnost dopuna ne uzimaju kao primarni kriterijumi.

Knjiga pregledno, jasno i razumljivo, na korektnom nemačkom jeziku, izlaže sve one bitne činjenice iz opšte nauke o jeziku, i posebno, iz germanističke lingvistike, pa će nesumnjivo privući pažnju svih koji se zanimaju za nauku o jeziku. A studenti germanistike, kojima je ona prvenstveno i namenjena, dobijaju tom knjigom priručnik neophodan za njihove studije. Kako se uvod u studij nemačkog jezika nalazi u nastavnim planovima i drugih germanističkih katedara u Jugoslaviji, valjalo bi tu knjigu preporučiti i ta-mošnjim studentima.

I na kraju treba istaći još jednu, u nas, nažalost, ne baš čestu vrli i veoma pažljiv čitalac moći će da otkrije tek pokoju štamparsku grešku, mada je knjiga štampana na nemačkom jeziku. I za to izdavač zaslužuje samo priznanje.

Zrinjka Glovacki-Bernardi

Željka Matulina-Jerak: GRUNDLAGEN DER GERMANISTISCHEN LINGUISTIK (OSNOVE GERMANISTIČKE LINGVISTIKE), Školska knjiga, Zagreb, 1987.

Iako je riječ o udžbeniku namijenjenome prije svega studentima prve godine germanistike, ta će knjiga moći poslužiti i drugim korisnicima, nastavnicima njemačkog jezika i studentima drugih neofiloloških grupa. Name, udžbenik nije usko ograničen na germanistiku, već pruža opći uvid u osnovne lingvističke pojmove, discipline i teorije, temeljeći ih na povijesnom razvoju lingvističke misli.

Prvo poglavlje bavi se jezikom samim i određuje ga u odnosu prema društvu. Nakon kratkog pregleda problema vezanih uz nastanak jezika, tumače se osnovne funkcije jezika i njegovi različiti vidovi (jezik kao sustav znakova, kao duhovna djelatnost, kao sredstvo komunikacije te, naposljetku, jezik kao vid ljudske djelatnosti). U istom se poglavlju govori i o jezicima svijeta te o kriterijama za grupiranje jezičnih skupina, a potanko se navode značajke jezika pojedinih jezičnih skupina i tipova.

U drugom se poglavlju raspravlja o različitim lingvističkim disciplinama: primijenjenoj lingvistici, arealnoj lingvistici zatim o etimologiji i gramatici, kontrastivnoj lingvistici, leksikologiji, lingvističkoj stilistici, fonologiji, fonetici i grafematici, psiholingvistici, semantici, sociolingvistici, povijesti jezika, jezičnoj filozofiji i naposljetku, o tekstualnoj lingvistici.

Treće se poglavlje bavi različitim problemima vezanima uz njemački, prije svega s dijakronijskog aspekta — tumače se uzroci jezičnih promjena, različite epohe u razvoju njemačkog jezika, daje se pregled periodizacije njegovih razvojnih epoha. Njemački se obrađuje i s dijatopičkog i dijastratičkog aspekta — prikazani su najznačajniji njemački dijalekti, a zatim razlike između govornog, standardnog i književnog jezika, osobitosti stručnih i posebnih jezika te jidiš.

Posljednje, četvrto poglavlje bavi se povijesnim razvojem znanosti o jeziku od antike do suvremenih gramatičkih teorija — od praške škole, preko američkog strukturalizma do gramatike zavisnosti i suvremenih, na logici temeljenih gramatika. Svako je poglavlje popraćeno izborom iz bibliografije koji će zainteresiranima omogućiti dalje bavljenje određenim problemom. Nodostatak je navođenja bibliografskih jedinica iza svakog poglavlja što se neki naslovi ponavljaju.

Na kraju »Osnova« abecednim su redom u natuknicama objašnjeni stručni pojmovi. Budući da je riječ o lingvističkom priručniku, šteta je što neki pojmovi nisu i etimološki objašnjeni, dok bi tumačenja nekih natuknica tre-